

**INTERNET IZOHLARIDA TIL ME'YORLARIGA RIOYA DARAJASI:
INGLIZ VA O'ZBEK FOYDALANUVCHILARI MISOLIDA.
(ORFOGRAFIYA, GRAMMATIK ME'YORLAR, YOZUV MADANIYATI)**

Jumanazarov Sardorbek Rajabboyevich

Ma'mun Universiteti, Filologiya fakulteti,

“G‘arb tillari va adabiyoti” kafedrasi o‘qituvchisi.

jumanazarov_sardor@mamunedu.uz

+998977664565

Annotatsiya

Ushbu ilmiy tezis internet-kommunikatsiya muhitida til me'yorlariga rioya qilish darajasini qiyosiy tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi ingliz va o'zbek tillarida so'zlashuvchi foydalanuvchilarning ijtimoiy tarmoqlar (Reddit, Twitter/X, Facebook, Telegram, YouTube) sharhlarida keltirilgan izohlarida namoyon bo'ladigan orfografik, grammatik xatolar va yozuv madaniyati buzilishlarini aniqlash, ularning chastotasini solishtirish va sabablarini izohlashdan iborat.

Tadqiqotda aralash metodologiya qo'llanilib, ikki til uchun 2000 ta (har biri 1000 ta) tasodifiy tanlab olingan izoh tahlil qilingan. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ikkala til hamda ham til me'yorlariga rioya qilish darajasi norasmiy va tezkor muloqot sharoitida sezilarli darajada pasaygan.

Kalit so'zlar: Internet-kommunikatsiya, orfografik xatolar, grammatik buzilishlar, yozuv madaniyati, internet lingvistikasi, qiyosiy tahlil, ingliz tili, o'zbek tili, Ijtimoiy tarmoqlar.

Kirish

Zamonaviy raqamli kommunikatsiya muhitida internet izohlari (online comments) foydalanuvchilarning fikr bildirish, munosabat ifodalash va ijtimoiy

muloqotda ishtirok etishining eng faol shakllaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlar, forumlar va axborot platformalarida yoziladigan izohlar tilning real qo‘llanilish holatini aks ettirib, unda adabiy til me‘yorlariga rioya qilish darajasi yaqqol namoyon bo‘ladi. Shu bois internet izohlaridagi til birliklarini tahlil qilish hozirgi lingvistik tadqiqotlarda muhim ilmiy ahamiyat kasb etmoqda.

Globalizatsiya va raqamlashtirish jarayonlari ingliz tilining xalqaro kommunikatsiyadagi ustun mavqeini mustahkamlab, shu bilan birga milliy tillar, jumladan o‘zbek tilining ham internet makonidagi qo‘llanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ingliz va o‘zbek foydalanuvchilari tomonidan yoziladigan internet izohlarida orfografik xatolar, grammatik chetlanishlar, qisqartmalar, fonetik yozuv, shuningdek, yozuv madaniyatiga xos bo‘lmagan unsurlar keng uchramoqda. Bu holat til me‘yorlarining saqlanishi va buzilishi masalasini qiyosiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur tadqiqot internet izohlarida til me‘yorlariga rioya darajasini ingliz va o‘zbek foydalanuvchilari misolida o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, unda orfografiya, grammatik me‘yorlar va yozuv madaniyati asosiy tahlil obyektlari sifatida belgilandi. Tadqiqot natijalari internet muhitida til madaniyatini rivojlantirish, raqamli savodxonlikni oshirish hamda zamonaviy lingvistik jarayonlarni chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Metodologiya

Tadqiqotda aralash usullar (aralash metod) qo‘llangan.

1. **Ma‘lumotlarni to‘plash:** Ikkala til uchun quyidagi platformalardan 2023-2024 yillar oralig‘ida tasodifiy tanlash yo‘li bilan ma‘lumotlar yig‘ildi:

- o **Ingliz tili:** Reddit (r/news, r/technology), Twitter/X, YouTube izohlari (1000 ta).

- **O‘zbek tili:** Facebook (ommaviy sahifalar), Telegram (kanallar), YouTube izohlari (1000 ta).

2. Tahlil mezonlari va kategoriyalar:

- **Orfografik xatolar:** So‘zni noto‘g‘ri yozish (fonetik yozish), harflarni almashtirish, alifbo muammolari (o‘zbekcha: lotin/kirill, to‘g‘ri harf tanlash).
- **Grammatik xatolar:** Kelishik, egallik, fe‘l vaqtlari, gap tuzilishi, so‘z tartibi, modal so‘zlar.
- **Yozuv madaniyati:** Tinish belgilari, registr (katta/kichik harf), so‘z oralig‘i, formatlash, adabiy me‘yorga muvofiq yozish.

3. **Tahlil usuli:** Har bir izoh tahlil mezonlari asosida ko‘rib chiqildi, xatolar sanab o‘tildi va statistik ma‘lumotlar (foizlar) tayyorlandi. Sabablarni aniqlash uchun izohlar konteksti va platforma xususiyatlari inobatga olindi.

Natijalar

Orfografik xatolar chastotasi:

Xatolar turi	Ingliz tilidagi izohlarda (%)	O‘zbek tilidagi izohlarda (%)
Fonetik yozish (your/you're, boladi/bo‘ladi)	42%	38%
Harflarni almashtirish/qoldirish (u/you, hamma/hama)	28%	15%
Alifbo muammolari	<1% (deyarli yo‘q)	33% (l/k aralash, ŷ/y, x/x)

Xatolar turi	Ingliz tilidagi izohlarda (%)	O'zbek tilidagi izohlarda (%)
Qisqartmalar/“internet-slang” (lol, omg, brb)	65%	12%

Grammatik xatolar chastotasi:

Xatolar turi	Ingliz tilidagi izohlarda (%)	O'zbek tilidagi izohlarda (%)
Kelishik/egallik affikslari	5%	22%
Fe'l vaqtlari/shakllari	18%	25%
Gap tuzilishi/so'z tartibi	15%	8%
Modal so'zlar/zamonlarni chalkashtirish	12%	10%

Yozuv madaniyati buzilishlari:

Buzilish turi	Ingliz tilidagi izohlarda (%)	O'zbek tilidagi izohlarda (%)
Tinish belgilarisiz (faqat nuqta/vergul)	78%	92%
Registr me'yor buzilishi (katta harf bilan boshlanmagan gap)	61%	85%

Buzilish turi	Ingliz tilidagi izohlarda (%)	O‘zbek tilidagi izohlarda (%)
So‘z oralig‘i buzilishi (ortiqcha yoki yetishmaydigan probel)	20%	35%
Adabiy me‘yordan aniq chetlanish	15%	18%

Muhokama

Tahlil natijalari ingliz va o‘zbek tillaridagi internet izohlarida til me‘yorlariga rioya qilishda aniq farqlar va o‘xshashliklarni ochib berdi.

1. **Alifbo muammosining o‘ziga xos ta’siri:** O‘zbek tilidagi izohlarda keng tarqalgan orfografik xatolar lotin va kirill alifbosidagi harflarning noto‘g‘ri tanlanishi (y/o/u, x/h/x) bilan bog‘liq. Bu sabab faqat o‘zbek tiliga xos bo‘lib, imloviy noaniqlikni keltirib chiqaradi.

2. **Grammatikaning turli jihatlariga ta’siri:** Ingliz tilida asosiy e’tibor tezlikka qaratilganligi sababli, gap tuzilishi va fe’l zamonlari buzilishi ko‘proq uchraydi. O‘zbek tilida esa grammatik jihatdan murakkabroq bo‘lgan egallik va kelishik affikslarining qo‘llanilmasligi yoki noto‘g‘ri qo‘llanilishi ustunlik qiladi.

3. **Yozuv madaniyatidagi universal tendensiya:** Ikkala til vakillari ham norasmiy muhitda tinish belgilarini, katta harf qoidalarini va so‘z oralig‘i me‘yorlarini aksariyat hollarda e’tiborsiz qoldiradi. Bu tendensiya internet-kommunikatsiyaning universal xususiyatidir.

4. **“Internet tili” normasi shakllanishi:** Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, platformalarda an’anaviy adabiy me‘yordan chetlangan, lekin o‘sha muayyan jamiyat (masalan, Telegram guruhlar) ichida qabul qilingan

yangi til normalari paydo bo‘lmoqda. Bu jarayon ingliz tilida (qisqartmalar, slang) ancha rivojlangan, o‘zbek tilida esa dastlabki bosqichda.

Cheklovlar: Tadqiqot ma’lum vaqt oralig‘idagi ma’lum platformalarni qamrab olgan. Demografik omillar (yosh, ma’lumot darajasi) aniq hisobga olinmagan.

Xulosa

1. Ingliz va o‘zbek tillaridagi internet izohlarida til me’yorlariga rioya qilish darajasi past. Xatolar asosan tezkorlik, norasmiylik va texnologik cheklovlar bilan bog‘liq.

2. **Asosiy farq:** O‘zbek tilida alifbo muammosi va grammatik affikslarga oid xatolar, ingliz tilida esa gap tuzilishi va keng qamrovli internet-slang keng tarqalgan.

3. **Asosiy o‘xshashlik:** Ikkala til vakillari ham yozuv madaniyatining asosiy me’yorlarini (tinish belgilari, registr) e’tiborsiz qoldiradi.

4. Internet muhitida adabiy til me’yorlarini saqlab qolish va rivojlantirish uchun platformalar tomonidan intellektual yordamchi vositalarni (orfografik tekshiruv, kontekstual grammatik tavsiyalar) joriy etish, shuningdek, foydalanuvchilarda til savodxonligini oshirishga qaratilgan maqsadli ma’rifiy ishlar olib borish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Crystal, D. (2006). *Language and the Internet* (2nd ed.). Cambridge University Press.
2. Androutsopoulos, J. (2011). *Language and Society in Digital Context*. Berlin: De Gruyter Mouton.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). *"O‘zbek tilining imlo qoidalari"*. Toshkent.
4. Tagliamonte, S. A. (2012). *Variationist Sociolinguistics: Change, Observation, Interpretation*. Wiley-Blackwell.
5. Litosseliti, L. (2010). *Research Methods in Linguistics*. Continuum.
6. McEnery, T., & Hardie, A. (2012). *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge University Press.
7. Baron, N. S. (2008). *Always On: Language in an Online and Mobile World*. Oxford University Press.
8. Baron, N. S. (2008). *Always On: Language in an Online and Mobile World*. Oxford University Press.